

Lietuvių totoriai

Nr.2(91)
„Litva tatarlary“

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m sausio mėn.

2006 m.vasario
ISSN 1822-2072

Musulmonai: kai kas svarbiau už žodžio laisvę

Rytas STASELIS

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas svarsto, kad galbūt kaip tik islamas per šešis šimtmečius jiems padėjo išlaikyti savo identitetą labiau nei tautiškumo suvokimas.

- Sunku patikėti, kad metų sandūroje plataus masto krikščionių ir musulmonų konfliktą galėjo išprovokuoti dvylika, švelniai tariant, vidutinės vertės karikatūrų, išspausdintų Danijos ir kitų šalių spaudoje. Gal matote gilesnių priežasčių?

- Mano manymu, svarbiausia priežastis yra konfliktas Artimuosiuose Rytuose. Po Antrojo pasaulinio karo Palestinoje įskūrus Izraelio valstybei buvo pradėti diskriminuoti tose žemėse gyvenę musulmonai: jie buvo tremiami, jų namai griaujami, kelis dešimtmečius žmonės buvo priversti gyventi pabėgėlių stovyklose ir žiūrėti, kaip jų gimtinėje kyla žydų naujakurių gyvenvietės. Ši problema neišspręsta iki šiol.

(Nukelta į 2-ą psl.)

Vilniaus miesto savivaldybėje atidaryta paroda, skirta Kazanės tūkstantmečiui

Vasario 27 d. Vilniaus miesto savivaldybės ekspozicijų salėje (Vilnius, Konstitucijos pr. 3) buvo atidaryta fotografijų paroda, skirta Tatarstano sostinės Kazanės 1000 metų jubiliejui. Parodos atidarymo iniciatorė buvo Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga. Atidarymo ceremonijoje dalyvavo garbingi svečiai: Vilniaus miesto vicemeras G. Paviržis, Rusijos Federacijos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Lietuvoje B. Cepovas, ambasados patarėja T. Šlyčkova, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie LR Vyriausybės generalinio direktoriaus pavaduotojas S. Vidtmannas, Vilniaus miesto Tarybos narys J. Galiautdinovas, Tautinių bendrijų namų direktorė A.

(Nukelta į 3-ią psl.)

Lietuvos Prezidentas susitiko su tradicinių religinių bendruomenių vadovais

Vasario 20 d. Lietuvos Respublikos Prezidentas priėmė visų tradicinių religinių bendruomenių Lietuvoje vadovus. Su bažnyčių ir religinių bendruomenių atstovais V. Adamkus aptarė pastarojo meto aktualijas, vadinamąjį karikatūrų

manipuliuoti religiniais žmonių jausmais ir įžeibti religinę nesantaiką tarp ilgametės tolerancijos tradicijas puoselėjančių mūsų šalies religinių bendruomenių.

Susitikime prezidentūroje dalyvavo Lietuvos vyskupų konferencijos pirmi-

Sigitas Tamkevičius, Lietuvos musulmonų sunitų muftijus Romualdas Krinickis, Kauno mečetės imamas Romas Jakubauskas, taip pat Lietuvos evangelikų liuteronų, Lietuvos evangelikų reformatų, Lietuvos sentikių, Lietuvos stačiatikių, Graikų apeigų bažnyčių atstovai bei Lietuvos žydų ir Lietuvos karaimų religinių bendruomenių vadovai.

Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininkas Kauno arkivyskupas metropolitas Sigitas Tamkevičius po susitikimo žurnalistams sakė manąs, kad šalies valdžia turėtų imtis priemonių, kad būtų užkirstas kelias karikatūrų plitimui ir kartu galimam smurto protrūkiui.

R. Krinickis pabrėžė, jog „nė viena religija, nė vienas tikėjimas nepropaguoja smurto. Smurto niekada nebuvo ir nebus, jei nebus kūrenama neapykantos ugnis.“

Prezidento atstovė spaudai R. Grumadaitė sakė, kad Prezidentas V. Adamkus per susitikimą su religiniais vadovais pakvietė juos aktyviau dalyvauti pasaulieivieškoje ir taip ugdyti visuomenės dvasingumą.

Muftijus R. Krinickis, LR Prezidentas V. Adamkus ir imamas R. Jakubauskas.

„LT“ informacija

Musulmonai: kai kas svarbiau už žodžio laisvę

(Atkelta iš 1-o psl.)

- **Manote, kad konflikto šaknų reikia ieškoti taip toli nuo Europos?**

- Man atrodo, kad jei artimiausiu metu pavyktų įkurti Palestinos valstybę iki 1967 metų buvusiose ribose, daugelis vadinamųjų islamo ekstremistų netektų įprastinių argumentų. Kita vertus, svarbu ir tai, kad įvairios kultūros pastaruoju metu pristigo tarpusavio pagarbos bei supratimo. Neseniai labai taikliai pasakė Malaizijos premjeras Abdullah bin Ahmadas Badawi: krikščionys ir musulmonai turi bendrauti kaip lygiaverčiai partneriai ir nežiūrėti vienas į kitą iš viršaus. Tai svarbi šalis, kurioje taikiai sugyvena trijų didelių etninių grupių – malajų, indų ir kinų kilmės piliečiai, lyderio mintis.

- **Kaip vertinate teoriją apie neišvengiamą civilizacijų konfliktą?**

- Skeptiškai. Tokie "guru" kaip Samuelis Huntingtonas, mano nuomone, savo veikalais ne prognozuoja, o tik provokuoja tokius konfliktus. Pernai į Poznanės universitetą, kuriame esu gynęs savo disertaciją, susirinkę mokslininkai didžiulėje konferencijoje svarstė šią teoriją. Ir, maždaug 95 proc. dalyvių nuomone, civilizacijų konfliktas nėra nei užprogramuotas, nei jam kilti yra kokių nors rimtų priedaidų. Žinoma, su sąlyga, kad trapiame pasaulyje įvairios religijos, kultūros, etninės grupės sugyvendamos tarpusavyje jaus pagarbą viena kitai.

- **Cituodamas Malaizijos premjerą turėjote galvoje, kad šiandiniame pasaulyje krikščionių žvilgsnis į musulmonus iš viršaus dominuoja?**

- Toks požiūris iš tiesų dominuoja.

- **Tačiau pasižiūrėjus televizijos žinių laidas būtų sunku kalbėti apie musulmonų toleranciją ir pagarbą krikščionims vertybėms...**

- Negaliu pateisinti tų musulmonų, kurie degina ambasadas, tačiau iš 1,4 mlrd. pasaulyje gyvenančių islamo išpažinėjų tik maža dalis radikalūs fanatikai. Ekstremistų yra ir Airijoje, ir basų krašte, ir Jungtinėse Valstijose. Tuo tarpu Koranas deklaruoja didžiulę pagarbą krikščionims ir judėjams. Aš manyčiau, kad šiandien krikščionių, judėjų ir musulmonų šviesuoliai turi kalbėti apie šių trijų religijų, turinčių tas pačias ištakas, suartėjimą.

- **Ar tai įmanoma?**

- Anksčiau ar vėliau taip įvyks - gyvenimas privers. Netoli ta ateitis, kai pusę Žemės gyventojų sudarys Kinijos ir Indijos piliečiai ar iš šių šalių kilę žmonės. Šiuo požiūriu ironiškai atrodo Europos pensininkus bauginančios kalbos apie tariamą grėsmingą musulmonų ekspansiją į Senąją žemyną.

- **Rugsėjo 11-osios teroro aktus Jung-**

tinėse Valstijose įvykdė musulmonai, kurių toli gražu nepavadinsi tamsiais ar neturtingais, Londone sprogdinimus surengė Didžiosios Britanijos piliečiai. Taigi teroristais tampa ne tik tie, kurie kenčia skurdą, gyvena pabėgėlių stovyklose ir kuriuos lengva paversti zombiais...

- Aš taip pat bandau rasti atsakymą į šį klausimą. Manau, priešasčių vėlgi reikia ieškoti aplink Palestinos problemą. Paviršiuje - ne visiems priimtinas JAV dominavimas tarptautinėje politikoje. Kita vertus, kai kurie musulmonai mano, jog šiandiniame pasaulyje islamiškos kilmės finansai yra diskriminuojami kaip antrarūšiai, o musulmoniškos šalys nedalyvauja

kuriant pasaulio tvarką, nors galėtų tikėtis teisės dalyvauti šiame procese.

- **Jūsų nuomone, kodėl emigrantai iš musulmoniškų šalių nesistengia integruotis į išsivysčiusių Europos valstybių visuomenes?**

- Kai emigrantų, turinčių vienodas etnines šaknis, yra daug, gyventi gete daug lengviau nei integruotis. Kitas dalykas, europiečiai tuos getus tik dabar pastebėjo. Iki šiol emigrantai toms šalims buvo reikalingi kaip juodadarbiai, o vyriausybės nedėjo pastangų, kad jie, kaip lygiaverčiai piliečiai, integruotųsi į visuomenę.

- **Islamo pasaulis priešinasi globalizacijai.**

- Galima sakyti, kad musulmonams nepriimtinas pasaulio virtimas vienu vartotojiškos visuomenės kaimu, kuris niveliuoja visas tautas, visas religijas, visas savitas tradicijas. Pasaulyje nėra labiau ar menkiausiai išsivysčiusių civilizacijų. Jos tik yra skirtingos. Ir šis kiekvienos civilizacijos unikalumas man asmeniškai vertingesnis už niveliuotą globalizacijos produktą.

- **O kas musulmonams simbolizuoja globalizacijos procesą?**

- Nebūtina musulmonams. Tarkime, aš šiandien kraupstu nuo interneto žargono, kuriame "lietuviai" vis dažniau tampa "lietuvei", raidė "š" virsta "sh", o jaunas žmogus, paklaustas, kuri data jam brangesnė - vasario 14-oji ar vasario 16-oji, atsako: žinoma, Valentino diena. Tai baisu.

- **Kalbate apie suartėjimą. Jis sunkiai įsivaizduojamas, kai šiandien, aptariant karikatūrose pavaizduotą pranašo Ma-**

hometo kontekstą, vakariečiai kalba apie jiems fundamentalią žodžio laisvės vertybę, kuri musulmonams, palyginti su religijos dogmomis, visiškai nesvarbi...

- Dogmos islamo tikėjime iš tiesų kol kas daug svarbesnės nei krikščionybėje. Nereikia pamiršti, kad sulig mongolų užkariavimais islamo plėtra kelis amžius buvo sustojusi, o pati religija nepatyrė reformacijų, kurios buvo labai svarbios krikščionybei tobulėti. Tačiau prie visų šių aspektų nereikia pamiršti dar vieno svarbaus dalyko: per pastarąjį dešimtmetį Europoje į islamo tikėjimą atsivertė 1,2 mln. krikščionių. Galbūt jie taip pasielgė kaip tik ieškodami tvirtesnio tikėjimo pagrindo, galbūt tvirtesnių dogmų, o gal tiesiog norėdami priklausyti tai bendruomenei, kurioje apie tikėjimą niekas nekalba pašaipiai. Priešingai nei krikščioniškos kilmės europiečiai, musulmonams šiandien tikėjimas tebėra labai svarbus. Žodžio laisvė gali būti pamatinė, tačiau neturi būti tyčiojama iš žmonių, kurie yra įsitikinę, jog turi kai ką svarbesnio.

- **Tačiau ar musulmonai tokiu būdu savo dogmų neketina primesti visiems?**

- Ne. Be to, jei kalbėsime apie laikraščiuose pasirodžiusias Mahometo karikatūras, aš abejoju, ar laikraštinkams būtų užjėjęs noras taip pajaukauti žydų genocido, rasinės neapykantos motyvais. Juolab, atrodo, buvo skelbta, jog šiek tiek anksčiau tas pats danų laikraštis atsisakė spausdinti Kristų pašiepiančias karikatūras. Tai rodo, kad ir Vakarų Europoje žodžio laisvė nėra absoliuti.

- **Ar Jus įžeidė tai, kad Lietuvos spaudoje buvo perspausdintos Mahometo karikatūros?**

- Manau, kad tie žiniasklaidos atstovai, kurie perspausdino tuos piešinius jau matydami, kokia audra dėl jų kilo visame pasaulyje, pasielgė labai neatsakingai. Tai laikau žurnalistine chuliganizmu, mėginimu palakstyti ties bedugnės kraštu ir nesuprantu, kokią prasmę turi toks iššūkis. Islamas draudžia vaizduoti pranašo atvaizdą: pamėginkite įsivaizduoti, kokius jausmus gali sukelti ne šiaip sau atvaizdas, o karikatūra.

- **Vis dėlto ar Jūs jaučiatės įžeistas šio, kaip pats vadinatė, iššūkio?**

- Asmeniškai - taip. Tačiau man, kaip musulmonui, būtų nepriimtinos ir Kristaus, kurį islamas pripažįsta kaip vieną iš pranašų ir apie kurį Korane rašoma labai pagarbiai, karikatūros. Žinoma, nesirengiu dėl to kaip nors karštingai reaguoti. Turėkime galvoje, kad skirtingu temperamentu pasižyminti tautos į įžeidimus reaguoja nevienodai.

- **Kokią reikšmę turi tai, kad islamas**

šiuo metu gyvena tik keturioliktaji savo amžių? Krikščionys, išgyvendami šį tikėjimo gyvavimo amžių, nebuvo nei labai tolerantiški, nei gerbiantys žodžio laisvę...

- Nemanau, kad šiandien tokie palyginimai būtų prasmingi. Dar kartą pabrėžiu: nereikėtų vertinti islamo tolerancijos žiūrint į Afganistane valdžiusį Talibaną, nuo kurio plaukai šiaušėsi daugeliui musulmonų, ar totalitarinius Artimųjų Rytų šalių režimus, kuriems naudinga propaguoti kuo griežtesnę islamo interpretaciją. Kai kurių to regiono šalių valdžia nemažai prisidėjo, kad protestai prieš Mahometo karikatūras pasiektų tokią hipertrofuotą formą. Svarbu ir tai, jog islamą priėmė labai skirtingos tautos: religijos interpretacijos ir tų tautų specifinių kultūrinių tradicijų derinys kartais net to paties tikėjimo žmo-

nėms gali atrodyti keistas. Norint islamo toleranciją galima įvertinti ir pagal kitą faktą: krikščionių stačiatikių patriarchas per amžių amžius reziduoja Stambule (Konstantinopolyje), ir ne tik nuo praejusio amžiaus pradžios, kai Turkija tapo pasaulietine valstybe.

- Ar pritariate politologo Edgūno Račiaus teiginiams, kad Europoje religija mirė prieš šimtą metų?

- Būtų sunku apibendrinti, tačiau krikščionių bažnyčių tuštėjimo tendencija Europoje – akivaizdus faktas. Jei jaunimas Bažnyčią iškeičia į popmuzikos dievaičio koncertą, pamiršdamas pamatines savo šaknų vertybes, - tai problema.

- Gal Europoje metas gelbėti krikščionybę?

- Kaip senas šaknis turintis Europos gyventojas, apie tai labai dažnai ir nuoširdžiai susimąstau. Netekdama religijos

ir neturėdama jokie kito pagrindo, kuris pakeistų pamatines krikščionybės vertybes, Europa, nepaisant jos ekonominės gerovės, nyksta.

- Kas per daugiau nei šešis šimtmečius Lietuvoje totoriams labiau padėjo išlaikyti savastį: tautinio identiteto suvokimas ar islamas?

- Greičiau islamas. Juk maždaug po trijų šimtmečių gyvenimo Lietuvoje ir Lenkijoje totoriai prarado savo kalbą, tačiau išliko. Išnyko tie 15-20 proc. totorių, kuriuos tik persikėlusius prievarta pakrikštijo Jogaila.

Interviu perspausdintas iš savaitinio iliustruoto žurnalo „Veidas“ 2006 m. vasario 16 d. Nr. 7 (668)

Kauno arkivyskupas S. Tamkevičius ir žurnalistų etikos inspektorius R. Gudaitis smerkia pranašo Muhamedo karikatūras publikavusią žiniasklaidą

„Spaudoje neturėtų būti šaipomasi iš religinių simbolių ir to, kas vienai ar kitai religijai yra šventa. Tai užgauna daugybę žmonių ir neprisideda prie dabartinio pasaulio pažangos“, – vasario pradžioje pabrėžė Lietuvos vyskupo konferencijos vadovas kilus skandalui dėl Danijos dienraštyje „Jylland – Posten“ išspausdintų pranašo Muhamedo karikatūrų ir vėlesnio šių karikatūrų perspausdinimo dienraštyje „Respublika“.

Anot dvasininko, pagarbą religinėms vertybėms turėtų išlaikyti net joms abejingi žmonės.

2006 m. vasario 08 d. Žurnalistų etikos inspektorius Romas Gudaitis išpėjo dienraštyje „Respublika“ dėl perspausdintų Danijos laikraščio „Jylland – Posten“ karikatūrų su pranašo Muhamedo atvaizdu. „Šiuo atveju „Respublika“ pamynė Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos rekomendaciją tarptautiniu mastu susidariusioje prieštaringoje ir pavojingoje situaci-

joje susilaikyti nuo panašių karikatūrų perspausdinimo“, – teigė R. Gudaitis viešai išplatintame pranešime.

Žurnalistų etikos inspektorius priminė, jog naudojimasis saviraiškos laisve demokratinėje visuomenėje nėra absoliutus – jis nesuderinamas su religinės nesantikos kurstymu – pasityčiojimu iš religinių simbolių ar aiškiu pritarimu tokiam tyčiojimuisi.

Vilniaus miesto savivaldybėje atidaryta paroda, skirta Kazanės tūkstantmečiui

(Atkelta iš 1-o psl.)

Gedaminskienė, Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas R. Arutiunianas, kiti garbingi svečiai bei Lietuvos totorių bendruomenės nariai.

Įžanginiu žodžiu parodą atidarė LTBS pirmininkas dr. Adas Jakubauskas. Jis pažymėjo, kad Tatarstano sostinė Kazanė buvo įkurta X – XI amžių sandūroje prie Didžiojo Volgos kelio, tarp Azijos ir Europos. Mieste susipynė Rytų ir Vakarų kultūros. Išstisus šimtmečius čia santarvėje gyvena įvairių religijų ir tautų žmonės. Todėl šiandieniniam trapiam pasauliui Kazanė gali pasitarnauti pavyzdžiu, kad skirtingų religijų ir tautų žmonės gali gyventi taikiai ir gerbti vieni kitus. Kazanė – miestas, turintis turtingą istoriją, galias tradicijas, buvo ir iki šiol yra vienas didžiausių pramonės, transporto, mokslo ir kultūros centrų. Mieste išsaugota beveik 700 architektūros, istorijos paminklų, priklausančių įvairioms kultūroms ir epochoms. Šiuolaikinėje Kazanėje galima pastebėti islamo ir krikščionybės, totorių, rusų, italų architektūros įtaką. Kazanė su tūkstančio metų istorija ir unikaliomis išmilybėmis turi ką parodyti pasauliui. Kazanėje gyvena, dirbo ar lankėsi A. Puškinas, G. Deržavinai, L. Tolstojus, N. Lobačevskis, M. Gorkis, F. Šaliapinas, K. Nasyri, Š. Mardžani, G.

Tukajus, F. Amirchanas, G. Ischaki, S. Saidaševai, kiti garsūs pasaulio mokslo ir kultūros veikėjai. Puiku, kad vilniečiai ir miesto svečiai galės iš arčiau susipažinti su nuostabiu miestu – Kazane.

Atidarant parodą taip pat kalbėjo Rusijos Federacijos ambasadorius B. Cepovas, Vilniaus miesto vicemeras G. Paviržis, TMID generalinio direktoriaus pavaduotojas S. Vidtmannas, Tautinių bendrijų

tarybos pirmininkas R. Arutiunianas. Visi kalbėjusieji buvo tos nuomonės, kad reikalingas dialogas tarp tautų, keitimasis kultūros projektais, svarbu, kad žmonės geriau suprastų vieni kitus.

Po parodos pristatymo svečiai buvo pakviesti apžiūrėti parodą ir pasivaizinti totorišku šimtalapiu.

Renginį filmavo Lietuvos televizija ir Baltijos televizijos I kanalas.

Atidarant parodą. Iš kairės: A. Jakubauskas, G. Fedosiuk, T. Radkevič, G. Paviržis, B. Cepov, T. Šlyčkova, S. Vidtmann, R. Arutiunian, J. Galiautdinov.

Islamo ekonomika ir apskaita

Ignas LIGIONIS

*Nacionalinės mokėjimo agentūros
Finansų ir apskaitos departamento
vyriausiasis specialistas*

Islamas – tai religija, diktuojanti tam tikrą elgesio kodeksą, galiojantį ir verslo santykiams, didelis dėmesys tenka Islamo teisei, Korano reikalavimams ir žmonių tarpusavio santykiams. Islamiškosios ekonominės gerovės kilimas yra tiesiogiai susietas su žmonių moralės kilimu, tad verslas turi atlikti socialinio ir ekonominio teisingumo funkciją visuomenėje. Žmogus yra atsakingas visuomenei ir Dievui už jam suteiktą išteklių panaudojimą. Islamo šalyse dažnai minima Korano nuostata, kad Dievas myli tuos, kurie nesiekia per prievartą ką nors parduoti ar pirkti. Tik laikantis įstatymų uždirbtas turtas bei jų didinimas investicijų būdu yra leidžiamas ir traktuojamas kaip Dievo dovana. Siekiant teisingai atspindėti šiuos verslo principus, įprasta apskaita netinka. Per ilgą praktiką susiformavo islamiškasis apskaitos modelis su jam vienam būdingais bruožais.

Islamo ekonomikos tikslai

Islamo ekonomika bei socialinė sistema moksliniu požiūriu yra paremta žinių plitimu, ne įstatymų prievarta ar taisyklėmis. Ekonomikos žinių galima gauti iš Korano. Pagal Šariato reikalavimus, pagrindiniai ekonominiai tikslai būtų tokie:

1. Kapitalo cirkuliacija.
2. Palūkanų draudimas.
3. Halal prekyba.
4. Uždraustos transakcijos ir kontraktai.

Kapitalas turi laisvai cirkuliuoti bei nesikaupti tam tikrų asmenų ar įmonių žinioje. Zakatas, Sadakas (*sadaqah*-*labdara*) ir palūkanų draudimas yra pagrindinės priemonės, naudojamos šiam tikslui pasiekti. Palūkanos yra pats paprasčiausias būdas uždirbti pajamas ir taip kaupti savo turtą, todėl islamas draudžia palūkanas. Kapitalui investuoti naudojami lygybe pagrįsti metodai, tokie kaip partnerystė, investavimas, verslo įsigijimas ir kiti. Halal (sąžininga) prekyba leidžia investuoti tik tose srityse, kurios nėra draudžiamos islame (draudimai apima lošimo namus, alkoholinius gėrimus, pornografiją). Žemės ūkis ir įdarbinimas yra skatinami kaip orumas, darbo vertės pajautimas. Visi kontraktai turi būti aiškūs, bet kokie neužtikrinti pasiūlymai (*gharar*) laikomi nelegaliais. Tokia tvarka reikalinga, siekiant išvengti žalos verslui, sprendžiant konfliktus ir ginčus teismuose. Pradedant XX a. viduriu, islamo šalyse pradėti steigti bankai, kurie nei moka palūkanas, nei jas ima. Palūkanos draudžiamos, nes reiškia, kad skolintojas gaus pinigus be jokių pastangų. Tai demoralizuoja dirbančiuosius. Palūkanos neskatina žmonių padėti vienas kitam, pinigų skolinimas

kitam, neprašant nieko mainais, reiškia pagalbą kitiems. Uždrausta imti palūkanas, vadinasi, pasisavinti kito žmogaus nuosavybę, neduodant nieko mainais. Palūkanų mokėjimas - priespauda, nes neturintys pinigų asmenys verčiami dirbti dar sunkiau, kad išlaikytų save ir dar mokėtų palūkanas. Palūkanos skolintojui užtikrina pelną, neatsižvelgiant į tai, ar skolininkas uždirbo pelną, ar patyrė nuostolį. Tai laikoma nesąžininga. Todėl investuojama į gamybą, taip didinant pelną. Taigi islamas draudžia palūkanas, tačiau skatina investicijas. Pirmieji islamo bankai buvo įsteigti Saudo Arabijoje ir Egipte. Bankai dirba pelno ar nuostolio pasidalinimo pagrindu ir funkcionuoja be palūkanų. Bankai pajamas uždirba pagal pelno ir nuostolio pasidalinimo sistemas:

- *Mudarabah* (finansavimas pagal pasitikėjimą): bankas funkcionuoja kaip partneris, suteikdamas skolininkui lėšų, kartu pasidalindamas verslo grynąjį pelną arba grynąjį nuostolį. Paskola suteikiama neribotam laikotarpiui, tačiau sutartis gali būti nutraukiama bet kurios pusės iniciatyva.

- *Murabaha* (išlaidos plius pardavimo finansavimas): bankas kaip partneris suteikia lėšų parduoti prekes už dalį pelno, gauto pardavus prekes. Bankas gali arba negali pasidalinti patirtu nuostoliu. Skola gali būti gražinta arba vienkartinė įmoka, arba dalinėmis įmokomis.

- *Musharaka* (bendrininkavimo finansavimas): bankas įsigyja dalį paprastųjų akcijų ir dalį apyvartinio kapitalo, kartu pasidalindamas verslo pelnu ir/ar nuostoliu.

- *Ijara* (nuomos finansavimas): bankas įsigyja įrengimų ar pastatų ir išnuomoja juos verslui. Kaip alternatyvą verslas gali įsigyti dalį įrengimų ir dalį nuomotis.

Pagal Koraną, galima skirti dvi pagrindines ekonomines moralinių principų aiškinimo sąvokas:

1. *Adala* (teisingumas).
2. *Ihsan* (dosnumas).

Šios vertybės nulemia beveik kiekvieną žmogaus žingsnį tiek versle, tiek įprastame gyvenime. Alachas yra liepęs visose gyvenimo situacijose išlaikyti *Adala* (teisingumą). Versle musulmonams neleidžiama išnaudoti kitų ir nesileisti būti išnaudojamiems. Koranas nustato tikintiesiems saugumo veiksnį. Teisingumas gali būti aiškinamas tuo, kad viskas turi būti tinkamoje vietoje (nuosavybėje). *Ihsan* (dosnumas) reiškia maloningą elgesį, kai padedama kitiems be jokių išpareigojimų.

Islamo apskaitos bruožai

Islamo apskaitoje pagrindinis dėmesys tenka imonei kaip ekonominiam subjektui, kuris, operuodamas rinkoje, veikia ekonomiką. Makroekonomika nėra vie-

nintelis islamo apskaitos modelio bruožas. Pagrindines plėtojimosi tendencijas nusako Šariatas arba islamo teisė. Islamo požiūriu įstatymus leidžia Alachas, o žmonės jų laikosi ir, esant reikalui, skirtingose situacijose praplečia. Pagal tradicinį mokymą, būtent esamos situacijos turi būti pakeistos, pritaikant jas dieviškiems įstatymams. Islamas, kaip ir kitos pasaulio religijos, reikalauja, kad žmonės, tvarkydami verslą, elgtųsi etiškai. Šios apskaitos teorijos pamatas - vesti visuomenės narius ir kurti "dieviškąją sistemą", kad kiekvienas individas suvoktų savo prigimtines pareigas ir savo darbais šlovintų Dievą. Terminas, atitinkantis šiuolaikinį žodį "buhalteris", islamo šalyse atsirado maždaug 976 m. po Kristaus. Apskaitos tvarkymas buvo apibūdintas žodžiu "Muhasabah", O asmuo, atsakingas už šių funkcijų atlikimą, "Muhaseb" (buhalteris). Al-Mazenderany (apie 1363 m. po Kristaus) buvo vienas pirmųjų musulmonų mokslininkų, kuris aprašė apskaitos praktiką islamo visuomenėje. Islamo apskaitos svarbiausi tikslai būtų tokie:

1. Tinkamumas priimant sprendimus.
2. Valdytojo pareigos.
3. Islamiškoji atskaitomybė.
4. Zakato apskaita.

Tinkamumas priimant sprendimus

Šis tikslas atsirado tvarkant bankų apskaitą, nes finansinės apskaitos tikslai lemia jos teikiamos informacijos tipą ir prigimtį, kuri įtraukiama į finansines ataskaitas, skirtas sprendimams priimti. Finansinės ataskaitos turi pateikti vartotojams naudingą informaciją:

1. Informaciją apie islamo banko veiklos atitiktį Šariatui.
2. Informaciją apie ekonominius išteklius ir išpareigojimus bei transakcijų sukeltus padarinius, taip pat kitus įvykius bei aplinkybes, susijusias su banko išpareigojimais.
3. Informaciją, reikalingą Zakatui apskaičiuoti.
4. Informaciją, padedančią įvertinti pinigų srautus, kurie gauti iš bendradarbiavimo su islamo bankais.
5. Informaciją, padedančią įvertinti islamo banko mokėjimus.

Islamiškoji atskaitomybė

Ji pagrįsta vietininko sąvoka. Pagal islamą, žmogus yra Alacho vietininkas žemėje ir jam yra suteiktas *amanah* arba pasitikėjimas. Žmogus yra atskaitingas ne tik už dvasinius dalykus, bet ir už socialinius, verslo ir sutarčių išpareigojimus, kadangi Alachas, pagal Koraną, žmogui liepia gražinti daiktus, kurie buvo jam patikėti, kam jie priklausė. Apskaita yra paremta tiek musulmoniškos organizacijos, tiek savininko apskaita. Pirminė atskaitomybė kyla iš Khilafa koncepcijos, (Nukeltaj 9-tą psl.)

Литературная

ПОЭТ МУЖЕСТВА

К 100-летию со дня рождения Мусы Джалиля - татарского поэта, гражданина, воина

Жизненный и творческий путь М.Джалиля навеки вписан в историю народа и страны.

Муса Джалиль родился 2(15 по н.с.) февраля 1906 года в деревне Мустафино Шарлыкского района нынешней Оренбургской области. Начальное образование получил в сельском мектебе (татарская начальная школа – прим. Р.Г.), затем продолжал учебу в знаменитом оренбургском медресе «Хусаиния».

Стихи начал писать с 8 лет, а печататься стал с 13 лет. В 1923 году поступает учиться на рабфак в Казани, затем работает в Орском и Оренбургском уездах комсомола. С 1927 года учится в Московском университете и одновременно работает редактором татарского детского журнала «Кечкенә иптәшләр» («Маленькие товарищи»).

После окончания университета М.Джалиль с головой окунается в литературную работу. Пишет стихи и песни, поэмы и баллады, публицистические статьи и оперные либретто.

В 1939 году его избирают председателем Союза писателей Татарстана. С первых же дней Великой Отечественной войны Джалиль – в рядах действующей армии. Работает фронтовым корреспондентом газеты Волховского фронта «Отвага», воюет с фашистами и штыком, и пером.

Летом 1942 года тяжелораненный, оглушенный взрывной волной поэт попадает в плен к немцам. Но и в плену он не сложил оружия, создал из военнопленных подпольную антифашистскую организацию.

Предатель выдал подпольщиков. Их арестовали, бросили в тюрьму. И вот тут-то, в ожидании неминуемой казни, Муса Джалиль пишет свои знаменитые моабитские стихи. Стихи, переведенные на 56 языков мира и изданные миллионными тиражами.

25 августа 1944 года фашисты казнили поэта и его товарищей. Но имя и подвиг поэта не померкнут в веках.

«Джалиль – единственный представитель нашей многонациональной литературы, удостоенный одновременно двух высших правительственных наград: звания Героя Советского Союза – за личное мужество и исключительную стойкость, проявленные во время Великой Отечественной войны, и звания лауреата Ленинской премии – за цикл стихотворений «Моабитская тетрадь». Обе награды присуждены посмертно.

Факт этот наглядно демонстрирует неразрывное единство жизненного и творческого подвига поэта. Его жизнь – пример беззаветного служения Отчизне, подлинного героизма, подкрепленного высокой поэзией».

Минтимер ШАЙМИЕВ

Президент Республики Татарстан

Муса Джалиль был и остается для меня одним из образцов гражданского и писательского мужества перед лицом испытаний и смерти. Он не только большой поэт, но и большой человек, сильный духом и мужественный, навсегда таким оставшийся в нашей благодарной памяти.

Константин СИМОНОВ

Писатель, поэт

Стихи из «Моабитской тетради». МОИ ПЕСНИ

*Песни, в душе я взрастил ваши всходы,
Ныне в отчизне цветите в тепле.
Сколько дано вам огня и свободы,
Столько дано вам прожить на земле.*

*Вам я поверил свое вдохновенье,
Жаркие чувства и слез чистоту.
Если умрете – умру я в забвенье.
Будете жить – с вами жизнь обрету.*

*В песне зажгет я огонь, исполняя
Сердца приказ и народа приказ.
Друга лелеяла песня простая.
Песня врага побеждала не раз.*

*Низкие радости, мелкое счастье
Я отвергаю, над ними смеюсь.
Песня исполнена правды и страсти –
Тем, для чего я живу и борюсь.*

*Сердце с последним дыханием жизни
Выполнит твердую клятву свою:
Песни всегда посвящала я отчизне,
Ныне отчизне я жизнь отдаю.*

*Пел я, весеннюю свежесть почуя,
Пел я, вступая за родину в бой,
Вот и последнюю песню пишу я,
Видя топор палача над собой.*

*Песня меня научила свободе,
Песня борцом умереть мне велит.
Жизнь моя песней звенела в народе,
Смерть моя песней борьбы прозвучит.*

26 ноября 1943 г.

Перевод С.Липкина

СЛУЧАЕТСЯ ПОРОЙ

*Порой душа бывает так тверда,
Что поразить ее ничто не может.
Пусть ветер смерти холоднее льда,
Он лепестков души не потревожит.*

*Улыбкой гордою опять сияет взгляд.
И, суету мирскую забывая,
Я вновь хочу, не ведая преград,
Писать, писать, писать, не уставая.*

*Пусть мои минуты сочтены,
Пусть ждет меня палач и вырыта могила,-
Я ко всему готов. Но мне еще нужны
Бумага белая и черные чернила!*

Ноябрь 1943 г.

Перевод С.Маришака

Стихи из «Моабитской тетради».

СВЕТЛОЙ ПАМЯТИ ДРУГА И СПОДВИЖНИКА

Ромуальдас МАКАВЯЦКАС

Доцент КТУ, доктор технических наук

Весть о смерти друга, Ибрагима Канапацкого, пришла внезапно. Сначала никак не мог этому поверить. Думал, что это ошибка. Потом горечь утраты пронзила меня все-го и долго держала в оцепенении. Прошло определенное время, пока сумел прийти в себя. Понял: такова жизнь.

Меня с ним связывали 15 лет нашего общего дела: через татароведение, через исследование традиций своего народа мы старались и стараемся ему служить. Может, это звучит высокопарно, но в этом была суть нашей с ним дружбы. Особо ярко любовь к своему народу проявилась у Ибрагима. Она стала его профессией, основным делом его жизни, и как жаль, что мы поняли это только после его преждевременной смерти.

СМИЛОВИЧИ: ШКОЛЬНЫЕ ГОДЫ

Ибрагим Канапацкий родился в 1949 году, в тяжелое послевоенное время, когда страна еще залечивала свои раны, в районном городе Смиловичи, недалеко от Минска. Смиловичи – очень характерный городок. Из примерно 2000 жителей около 500 составляли татары, остальные – евреи, русские и белорусы. Представители разных народов дружили, ходили друг к другу на религиозные, государственные и семейные праздники. Дружили между собой и дети, и взрослые, и старики. Без преувеличения можно утверждать, что в этом проявлялись самые хорошие этнические свойства белорусского народа. Будучи одним из старейших ныне существующих этносов Европы, своими корнями восходящий к Киевской Руси, белорусский народ сегодня имеет спокойный, устоявшийся нрав, не делает резких пассионарных движений и плавен в своем развитии, не реагирует на жизненные мелочи.

Отец Ибрагима, названный Брониславом (в паспорте записан как Борис), занимался типично татарским ремеслом – выделкой кож. После войны государство этот промысел не наладило, а потребность в дубленых овчинах, в коже для производства обуви была большая. Работы было много, и большая многодетная семья жила в достатке. Мать работала в домашнем хозяйстве, растила детей, смотрела за огородами. Она была сестрой послевоенного имама г. Смиловичи – Хасеневица, была религиозной и необыкновенно доброй женщиной. Дети от нее получили первые и самые главные уроки религиозности и трудолюбия. Специально воспитанием детей в семье никто не занимался. Они росли среди взрослых и учились на их непосредственном примере.

В раннем детстве Ибрагим переболел полиомиелитом, вследствие чего остался хромым, поэтому в дальнейшем его развитие начало задерживаться. На его счастье, эта проблема очень удачно разрешилась. В Смиловичах жил дальний родственник их семьи, инвалид Великой Отечественной войны Самуил Яковлевич Канапацкий. Он ходил на протезе, был музыкантом-самоучкой. При городском отделе культуры он организовал духовой оркестр. Имея хороший слух, в 12 лет Ибрагим поступил в этот оркестр, самостоятельно изучил ноты и игру на трубе, прижился в коллективе и провел в нем целых 7 лет, пока не окончил среднюю школу.

Все эти годы оркестр был для Ибрагима народным университетом, его вторым домом. По субботам, а нередко и в другие дни оркестр бесплатно играл на танцплощадке городского парка. Там собиралась вся молодежь Смиловичей и окружающих деревень; все танцевали, веселились. Руководитель оркестра Самуил Канапацкий был умным и проницательным человеком, поэтому имел большое влияние на членов своего музыкального коллектива, между которыми были добрые, дружеские отношения. Он в большой мере влиял на дальнейшую судьбу своих оркестрантов, их жизнь.

Постоянно вращаясь в молодежной среде своего го-

рода, Ибрагим, как губка, впитывал в себя белорусский национальный юмор, его дух, его энергетику. Он научился общению с людьми, отлично умел рассказывать былинки и анекдоты всех его окружающих народов. Всегда был в центре внимания окружающих.

УНИВЕРСИТЕТЫ ИБРАГИМА

После окончания средней школы у него появилось желание продолжить музыкальное образование, для этого он приехал в Минск и подал документы на музыкальный факультет педагогического института. Но от специальности музыканта его отговорила тетя, мамина сестра, которая жила в Минске и у которой он остановился. Она видела, каким авторитетом в послевоенное время пользовался сельский учитель, и посоветовала ему поступить на исторический факультет Минского госуниверситета. Он так и сделал.

Учился Ибрагим практически на отлично, заинтересовался историей своей родной многонациональной страны. А она была сложной, так как на протяжении многих веков Белоруссия была в чьей-то зависимости. Университет окончил с красным дипломом и, по рекомендации профессора, руководителя дипломной работы, должен был остаться для дальнейшего обучения в аспирантуре при кафедре. Но, как это часто бывает, жизнь с ним сыграла злую шутку: на единственное аспирантское место была принята протеже райкома партии. Пришлось ехать в деревню учителем.

Ибрагим получил предложение работать в Червеньском районе Минской области и уехал в глухую деревенскую школу. Год там обучал сельских ребят, был завучем школы. По истечении года в университете нашлось еще одно место для аспиранта. Профессор вспомнил про своего способного дипломника и в 1977 г. пригласил его в аспирантуру. С той поры Ибрагим постоянно жил и работал в Минске.

НАУЧНЫЙ ВКЛАД В ИСТОРИЮ СВОЕГО НАРОДА

Как белорусско-литовский татарин, аспирант Ибрагим Канапацкий заинтересовался проблемами национальных меньшинств в СССР. Ездил в длительную командировку в Казахстан, изучал условия жизни репрессированных народов, причины их трагедии, осмысливал особенности советского строя. Весь собранный материал он обобщил и на его основе написал и защитил кандидатскую диссертацию. Это одна из первых диссертаций в СССР на такую скользкую тему. После защиты диссертации получил приглашение на работу в Белорусский педагогический университет имени Максима Танка. Там в качестве доцента кафедры истории он проработал всю оставшуюся жизнь.

Перед Второй мировой войной, где-то в тридцатых годах XX столетия, в Каире (Египет) Исламский университет окончили два белорусско-литовских татарина – Мустафа Александрович и Али Воронович. Оба родом из Новогрудского воеводства западной Белоруссии, тогдашней Польши. После окончания учебы А.Воронович муфтием был назначен имамом в Варшавский мусульманский приход, где намечалось строительство новой мечети, которую финансировать обещало польское правительство. М.Александрович устроился при муфтияте в Вильню (теперь Вильнюс) и начал сотрудничать в «Ежегоднике польско-литовских татар».

17-го сентября 1939 г., после начала Второй мировой войны, западная Белоруссия была включена в состав Белорусской ССР. В этот момент М.Александрович сумел эмигрировать на Запад (позже он очутился в Нью-Йорке, США). А.Воронович в то время, перед принятием какого-то решения, посетил родной Новогрудок, где был задержан местным НКВД, и дальнейшая его судьба неизвестна.

Во время начатой М.Горбачевым перестройки в СССР Ибрагим Канапацкий сумел попасть в архив НКВД Новогрудка, нашел все материалы следствия по делу А.Вороно-

вича. Выяснілася, што яму было прадставлена абвінавчэньне ў шпіянажы ў палзу Егіпта. Увесь час следства яго падвергнулі страшным пыткам, пачалісь выцягнуць «спіскі супрацоўнікаў». Із архіўных матэрыялаў высветлілася, як годна вёў сябе А.Воронович у час усяго працэсу. Увесь дабыты матэрыял Ібрагім навукова перапрацаваў і апублікаваў у цэлым шэрагу артыкулаў у рэспубліканскай і татарскай пэчатцы. Несомненна, гэта яго навуковая заслуга. Ён адкрыў адну з трагічных старонак гісторыі свайго народа.

Ібрагім Борисовіч Канапацкі ўнёс значны ўклад у асьвятленьне гісторыі свайго народа ў Беларусі. Да гэтага часу гэтыя пытаньні былі добра асьветлены на польскай мове; існалі некалькі перакладаў і на літоўскай мове. Ібрагім Канапацкі са сваімі сааўтарамі напісаў цэлы шэраг кніг па гісторыі беларускіх татар. У 1980 годзе ў Мінску ён выдаў кнігу «Па законах братства», у 1993 годзе сааўтарствам з С.В.Думіным, таксама ў Мінску, ён апублікаваў абшэрны труд «Беларускія татары: мінулае і сучаснасьць». У 1998 годзе Ібрагім сумесна з А.Н.Коваленем, А.Ф.Вялікім і В.Ф.Косовічам напісаў і выдаў у Мінску кнігу «Рэлігія і царква», у 2000 годзе сумесна з А.І.Смоліком - кнігу «Гісторыя культуры беларускіх татар». Усе гэтыя кнігі знайшлі адзвук і ў сярэдзі польскіх, і літоўскіх татар, паколькі ў іх разглядаюцца праблемы, агульныя для татар гэтага рэгіёну. Акрамя названых кніг, Ібрагім Борисовіч Канапацкі за сваю недолгую жыцьцёвую дзейнасьць напісаў і апублікаваў больш за 200 навуковых артыкулаў. У іх ён разглядаў многія аспекты культуры, рэлігіі, пытаньні сацыяльна-эканамічнай жыцьця беларуско-літоўскіх татар.

ОБЩЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

Паралельна з навуковай дзейнасьцю Ібрагім Борисовіч актыўна займаўся грамадзянска-культурна-адукацыйнай дзейнасьцю. У часе многіх гадоў ён быў прэзыдэнтам мусульманскай абшчыны г. Мінска, замясціцелем прэзыдэнта (муфты) мусульманскай абшчыны Беларусі, да канца жыцьця выконваў абавязкі замясціцеля прэзыдэнта татарскай культурна-просветельскай арганізацыі «Аль-Кытаб» ў Беларусі. Адночасна ён займаўся буйнай выдавецкай працай: быў галоўным рэдактарам кварталніка беларускіх татар «Байрам», галоўным рэдактарам рэлігійнай мусульманскай газеты «Жыцьцё», рэдактаваў і выдаў зборнікі «Рамазан», «Крымскія татары ў 1944-1994 гг.», «Аль Джыхад», «Аль-Іслам», «40 пытанняў і адказаў па ісламу», «Адно дзень з прарокам» і др.

Следвае адзначыць яшчэ адзін аспект дзейнасьці Ібрагіма Канапацкага. На аснове Беларускага педагогічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка ён за гады свайго жыцьця правёў 10 навуковых канфэрэнцыяў (арыентаў) па розным праблемам татараведэньня і ісламу ў Беларусі. Усе гэтыя канфэрэнцыі прайшлі ў г.Мінску. Яны прывяклі ўвагу агульнасьці розных краёў. Выдадзены зборнікі матэрыялаў ўсіх канфэрэнцыяў. На мой выгляд, гэта тытаніцкі труд, і я заўсёды адзіваўся, як усё гэта мог асіліць практычна адзін чалавек, імаючы коласальную навукова-педагогічную нагрузку. Мне здаецца, што галоўнымі яго памочнікамі ў гэтым справе была сям'я, якая цалкам служыла яго справе, а таксама маладшы брат Мустафа Канапацкі - палітолаг, дацэнт Мінскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Апыт правядзеньня канфэрэнцыяў па гісторыі і культуры літоўскіх татар да гэтага часу быў толькі ў Польшчы - ў Варшаві і Кракаўскім універсітэтах. На канфэрэнцыі там праводзілісь нэрэгулярна, далёка не ўсе іх матэрыялы былі апублікаваны. Тое, што зрабіў у гэтым рэгіёне Ібрагім, не мае аналагаў.

Пішу гэтыя заўважэньні аб Ібрагіме і думаю аб яго сувязі з роднымі Сміловічамі. Не многа мы знайдзем людзей, якія бы так многа сіл аддалі свайму малому радзіну. Справа пасля атрыманьня Беларусі незалежнасьці ў Сміловічах ён арганізаваў

месны татарскі камітэт. Першымі скарпкамі ў гэтым камітэце былі яго далёкі радзвеннік (як у ўсіх нашых татар) Сапар Канапацкі і яго жэна Зоя, стары сміловіцкі імам Адам Канапацкі (фамілія - чыстае супадзеньне, так як із 500 сміловіцкіх татар 200 - Канапацкія і не менш за 150 Хасэневічы). Так вот, у сіл камітэта заместь зруйнаванай пры савецкай уладзе мечэці была пабудаваная новая. Спачатку гэта была невялікая каменная домік, купленая на зборныя сродкі. Потым ён дапоўнілі прасторнай прыстройкай і мінараетам. Палучылася добрая мечэць - першая ласточка ў незалежнай Беларусі. Сёння ў сіл буйнага кола татарскіх актывістаў адбудаваны і дзейнуюць мечэці ў Новогрудку, Слоніме, Відзах, Ловчыцах. Страюцца мечэці ў Клеццы і Мінску. Заадно неабходна адзначыць, што ў сярэдзі мноства татарскіх мязроў (кладбіш) на Беларусі адзін із самых ужоўных і прыгожых - Сміловіцкі мязро.

ДОЧЬ ПРОДОЛЖАЕТ ДЕЛО ОТЦА

У заключэньне мне хочае ўспомніць аб некаторых чалавеческіх рысах Ібрагіма Борисовіча, аб тым, якім ён яго бачыў і ўспрымаў.

У Ібрагіма мы пазнакомілісь ў 1991 г. За гэты час мы сустрачалісь кожны год па 2-3 разы ў годзе на розных канфэрэнцыях, съездах, збораньнях па татараведэньню, па арганізацыйным пытаньням нашай рэлігіі. У сумме атрымалася не менш за сорок сустрач. Чаць із іх мы разам жылі ў гасцініцах, асабна і частенька - ў адной камнате. У такіх сустрачках чалавек раскрываецца цалкам. Таму я і думаю, што могу і маю права судзіць аб характэры і некаторых асабных якасьцях Ібрагіма Борисовіча.

Нягледзячы на ​​сваё фізічнае недараток, ён стараўся многа рухацца. У час нашых сумесных экскурсыяў па татарскім месцам Варшавы, Гданьска, Новогрудка, Літвы ён нікогды не паказваў свайго ўсталості. Яму былі свайствены беларускі народны юмор, умяне быць веселым і адарываць сваім добрым настроеннем другіх. Ён вельмі лёгка абшэраўся дажэ з малознамымі людзьмі, а для гэтага неабходны і праніцатэльнасьць, і ум. Па кожнаму паводу ён мог вставіць у рэч падходячы анекдот, які нікогды не быў пошлым. Калі жэ рэч заходзіла аб сэр'ёзных справах, ён сраза становіўся сасрэдачэным, умяне сконцэнтрыравацца на аналізуемам пытаньні, заўсёды імаў сваю точку зрэньня і умяне яе адстававаць.

І яшчэ адна немалаважная рыца, якая ўсплывала пры абшэньні з ім. Гэта кацаецца спосаб малітвы. У часы маёга сазнацельнага дэтства ў гады Другой сусветнай вайны, пару лет я жыў у бабускі рэдым із вядомай татарскай дэрэвней Райжэй. Кожную пятніцу мы з бабускай ходзілі на абедэньны намаз ў мечэць. Малітва там прайшэла ў выглядзе пэньня. Пропэвался і азан к малітве, і сама Аль-фатыха. Гэта сздавала вельмі волніцельную медытацыйную атмасфэру, прайздніцкі настрой, што вельмі важна ў такіх справах. І вдруг у Ібрагіма я ўвядэў тую жэ спосаб малітвы. Яго нег у сучасных людзей, асабна абучэных малітвам арабамі. За сухім і непанятным тэкстам малітвы там нег нічога счувствэннага. А тут, пры пэньні, раскрываюцца чалавеческія счувствы, сам упадаеш ў медытацыйнае ссостаяньне. Гэта вельмі важна, калі ўчыць, што у Ібрагіма быў адлічны слух і счувствэнны голас. Так із мною счучылось два разы. Першы раз ў 1997 годзе пасля адкрыцця вяржэданай Новогрудскай мечэці мы былі на кладбішэ ў Ловчыцах, дзе пэсьцілі магілу пастушка Алія Кантуся, які меснымі татарамі счучаецца сьвятым. У час гэтага пэсьщэньня я першы раз ўслышэў, як добра Ібрагім маліцца вельмі апісаным спосабам.

Другі раз пахожэе счучылось ў 2003 годзе, калі мы разам із горадам Гдыня пэсьцілі Пяніцкі лэс, ў якім позьней асэньню 1939 года немцы расстрэлялі 12 тысяч поморскіх інтэлігэнтаў Польшы, сярэдзі якіх быў сьмы

(Пэрьнос на 8 сьт.)

СВЕТЛОЙ ПАМЯТИ ДРУГА И СПОДВИЖНИКА

(Продолжение, начало на 7 стр.)

известный татарин междувоенного времени, председатель окружного суда в предвоенной Гдыни – Леон Кричинский, организатор самого известного татарского ежегодника – до войны было издано 3 тома. И вот тогда в лесу, в присутствии 30 татар, Ибрагим таким образом пропел намаз. Я наблюдал, как во время этой молитвы у большинства людей в глазах стояли слезы – настолько их захватило медитационное настроение. Этот способ молитвы, оказавшийся общим для отдельно живущих литовских и белорусских татар, говорящих на разных языках, ясно показывает, что все мы составляем одну этническую группу литовских татар как по образу жизни, так и по традициям и религии.

Подытоживая свои воспоминания об Ибрагиме Борисовиче Канапацком, хочу подчеркнуть, что многие его человеческие качества мне импонировали. Хотя по возрасту он значительно моложе меня, но каждая встреча с ним становилась своего рода праздником. Мне нравился его мягкий, а при необходимости и жестковатый юмор, легкая ирония. Его глубоко народная белорусская речь звучала как музыка; черты его характера мне, человеку воспитанному на литовской культуре, были очень близки. За внешними

проявлениями характера, образа жизни Ибрагима были видны высокий уровень образования, его общей эрудиции и духовной культуры.

Мне очень жаль, что я слабо знал семью Ибрагима. Знаком только с его младшим братом Мустафой и дочерью Зариной. Это его ближайшие помощники и соратники. Дочь окончила университет, защитила диссертацию по татарской тематике, и мне доставляло удовольствие слушать ее выступления на наших литовско-татарских ориентах. Образованная молодая женщина, красивая, со внятной и умной речью стала еще одним татароведом в нашей белорусско-польско-литовской татарской семье. Я не знаком с женой Ибрагима – юристом по специальности, хотя представляю ее вклад в то благородное дело, которое выполнял Ибрагим при поддержке своей семьи, и благодарю ее за это.

Смею утверждать, что память о нашем друге долго будет жить в сердцах тех, кто его хорошо знал. Долго будет жить и развиваться начатое и неоконченное им дело его жизни.

Каунас, 28 октября 2005 г.

В СТРАНЕ АЛМАН

(Алман -по арабски Германия)
 И это страна великого Маркса?!
 Это бурного Шиллера дом?!
 Это сюда меня под конвоем
 Пригнал фашист и назвал рабом?!
 И стенам не вздрогнуть от «Рот фронт-та»?
 И стягу спартаковцев не зардеть?
 Ты ударил меня, германский парень,
 Еще раз ударил... За что? Ответь!
 Тому, кто любил вольнодумца Гейне
 И смелой мысли его полет,
 В последнем жилище Карла и Розы
 Пытка зубы не разожмет.
 Тому, кто был очарован Гете,
 Ответь: таким ли тебя я знал?
 Почему прибой симфоний Бетховена

Не сотрясает мрамора зал?
 Здесь черная пыль заслоняет солнце,
 И я узнал подземную дверь,
 Замки подвала, шаги охраны...
 Здесь Тельман томился. Здесь я теперь.
 Неужто и мне, как Розе и Карлу,
 Смерть суждена от своры борзых?
 И меня поведут, и меня задавят,
 И сбросят с моста, как сбросили их?!
 Кто Цеткин внук?!
 Кто Тельмана друг?!
 Есть среди вас такие, эй?!
 Услышите голос стальной воли –
 Откройте наши тюрьмы скорей!
 С песней придите,
 Придите так же,
 Как в девятнадцатом или году:
 С кличем «Рот фронт», колоннами,

маршем,
 Правый кулак подняв на ходу!
 Солнцем Германию осветите!
 Солнцу откройте в Германию путь!
 Тельман пусть говорит с трибуны!
 Маркса и Гейне отчизне вернуть!
 Кто Цеткин внук?!
 Кто Тельмана друг?!
 Есть среди вас такие, эй?!
 Услышите голос великой правды!
 Наши тюрьмы откройте скорей!

19 декабря 1943 г.

Перевод И. Френкеля

Страницу о Мусе Джалиле подготовил Ренат Гайнулин по материалам «Литературной газеты» №6 (6058) от 15 – 21 февраля 2006 г.

Клару Александровну Богатову – супругу, спутницу жизни моей, поздравляю с юбилеем!
Любимой!

Твои года совсем Тебя не старят,
 Становишься Ты краше и милей!
 Любовь и счастье дети тебе дарят
 И я дарю любовь жене своей!
 Своей любви Тебе я не жалею!
 И Ты любовью одари меня.
 Перед Тобой, как юноша робею
 И от любви сгораю без огня!
 Спасибо, что Ты есть, ты есть и будешь
 С Твоею милой, нежною душой!
 Спасибо, что меня Ты нежно любишь, –
 В любви своей Ты обретишь покой!
 Пройдут года. Промчатся зимы, весны.
 Детишки подрастут – покинут дом родной.
 А мы с Тобой любви продолжим песню
 И будем петь ее до свадьбы золотой!
 Прошли года, промчались зимы.
 Родили внуков сын и дочь.
 А мы с Тобой любовью живы,
 Пусть отступает старость прочь!!!

яется к этому прекрасному стихотворному поздравлению. Клара Александровна, всех благ и здоровья Вам!

Ислам Богатов

Союз общин татар Литвы присоеде-

Islamo ekonomika ir apskaita

(Atkelta iš 4-to psl.)

kur žmogus yra Alacho išteklių patikėtinis. Tokia atskaitomybė yra transcendentinė ir negali būti suvokta per pojūčius, bet, neatsisivelgiant į tai, ji išryškėja per Koraną. Antroji atskaitomybė yra nustatyta kontraktu tarp savininko ar investuotojo ir vadybininko. Įmonė, norėdama vykdyti abi atskaitomybes, turėtų identifikuoti, išmatuoti ir paskelbti jos socialinės bei ekonominės veiklos padarinius.

Zakato apskaita

Zakatas dažnai vadinamas islamo ekonomikos pagrindu. Norint, kad islamo apskaita funkcionuotų, būtina apskaityti zakatą. Pats zakato terminas kilęs iš arabų kalbos ir reiškia apšalyvą nuo pajamų ar turto. Tai nėra kokia nors rinkliava, o specialus mokestis, kurį moka tik musulmonai, kaip religinę prievolę ir kaip dievo pagerbimą. Būtina pareiga mokėti zakatą yra nustatyta Korano, bet tiksliai neapibrėžtas turtas, kurį galima duoti kaip zakatą. Žmonės, sukaupe tam tikro turto, privalo mokėti zakatą, kad apšalyvų nuo

godumo nuodėmės. Zakatas kartais apibūdinamas kaip "islamo valstybės finansų sistemos kertinis akmuo". Jo tikslai yra skurdo mažinimas, perskirstant turtą iš santykinai pasiturinčių vargstantiems. Tai nėra labdara, tai yra kažkas, kas tiesiogiai priklauso skurstantiejiems. Todėl zakatas palaiko nuolatinę turto apyvartą visuomenėje. Jis sukuria visuomenę, paremtą abipusiu bendradarbiavimu ir, jei turtas teisingai paskirstomas, garantuoja minimalų pragyvenimą visiems visuomenės nariams. Tikslai tie, kurių turtas viršija nustatytą ribą (nisabą, arba slenksčio ribą, kuri dažniausiai yra lygi 85 gramams aukso), privalo mokėti zakatą. Mokama tiems, kurių sukauptas turtas yra žemiau nisabo. Tai užtikrina pajamų perskirstymą iš tų, kurie yra santykinai turtingi, tiems, kurie gyvena skurdžiau nustatytos ribos. Zakatas mokamas tik nuo turto pertekliaus, o ne nuo naudojamo turto. Todėl jis panaikina mokėjimų balanso kaupimą ir skatina investicijas. Islamas taip pat propaguoja savanorišką labdarą. Zakato mokėjimas yra svarbi religinė pareiga,

dievo pagerbimo veiksmas. Mėginimas minimizuoti zakatą yra laikomas nuodėmingu, nes musulmonai yra raginami būti dosnūs. Zakatas, pagal Koraną, laikomas paskola Alachui, kurią Jis grąžins su kaupu pomirtiniame gyvenime. Zakatas taikomas verslui taip pat kaip ir asmenims. Islamo privačių įmonių savininkai ir partneriai moka zakatą nuo bendro turto, Zakatas yra perskirstymo mechanizmas, iš kurio lėšos gali būti skiriamos negalintiems dirbti asmenims. Zakatas yra rinkliava nuo sukaupto turto ar grynojo turto. Tokiu principu renkamas mokestis yra objektyvesnis ir lengviau apskaičiuojamas. Zakatas yra 2,5 procento nuo balanso pavaizduoto turto, viršijančio nisabą arba slenksčio ribą, jis mokamas kartą per metus. Finansiniai metai baigiasi per Ramadaną - devintąjį islamo mėnesį.

„Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos“ 2005 m. rugsėjo 12 d.
Nr.34(370)

KAS TOLIAU?

Motiejus ABUNEVIČIUS

Pasidalinti savo mintimis mane paskatino Fajazo Faizovo, rašytojo iš Kazanės, straipsnis „Totorių „saviėda“... kada tai baigsis?“, išspausdintas mėnraštyje „Lietuvos totoriai“ praeitų metų lapkričio – gruodžio mėn. numeryje. Niekas taip negali pakenkti tautai kaip saviėda. Ar mes toli pažengėm nuo viduramžių, kai nogajai žudė tėvus ir brolius, norėdami išlikti po saule? Dar ir dabar kiekvienas vadas savo kieme nori būti viršesnis, daro savaip, o išeina kaip visada – blogai.

Kartais mėnraštyje „Lietuvos totoriai“ pasirodydavo kvietimų dalyvauti diskusijoje apie mūsų reikalus. Spaudoje nedalyvaudavau, nes nenorėjau sakyti puses tiesos. Dažnai nuomonių įvairovė neduoda gerų rezultatų. Jeigu būtume įsivėlę į ginčus, tai Raižiuose nebūtume padarę to, ką dabar turime. Aišku, būdavo ginčų, bet viršydavo bendras noras pasiekti galutinį tikslą.

Prasidėjus atgimimui, atrodė, kad viskas eina gera linkme. Visai bendruomenei ėmėsi vadovauti vilniečiai. Jie žadėjo leisti žurnalą, buvusios Lukiškių mečetės vietoje įrengti memorialą, pastatyti Vytauto paminklą Keturiasdešimt totorių kaime, mečetę Vilniuje. Laikui bėgant paaiškėjo, kad tai buvo tik pažadai tam, kad nieko nereikėtų daryti.

Kai vilniečiai neteko postų, jie pradėjo ardomąją veiklą, panoro atsiskirti. Nenoriu kaltinti visų vilniečių. Paprasčiausiai yra vienas žmogus ir dar du – trys nesusipratėliai iš jo būrio. Jau 17 metų kalbame apie atgimimą, o pasirodo, kad daug sparčiau užleidžiame pozicijas. Kad dar pratęstumėme savo egzistavimą, turime bendromis pastangomis imtis darbo, o ne tik šnekų. O darbų yra daug Vilniuje, Kaune, Alytuje, Raižiuose.

Paradoksalu, kad du žmonės žuvo norėdami restauruoti mečetę, esančią šalia Vilniaus. Vienam iš jų, pradėjusiam atstatymo darbus, visaip buvo trukdoma, griunami jo sumanymai.

Veiksmas sukelia atoveiksmį, išeina atatranka. Jeigu padarei ką nors bloga, būtinai grįš bumerangu. Tai yra amžina tiesa. Pavyzdžių toli ieškoti nereikia. Raižiuose per neseną laikotarpį buvo nuopolių bei pakilimų. Kėlimosi į vienkiemius metas paliko nesantaikos nuosėdų tarp žmonių. Pagaliau viskas apirimo. Žmonės augino vaikus, sodino daug daržovių. Tai buvo

geras laikotarpis. Toliau sekė kolektyvizacija. Pagaliau 1950 metų gruodžio 30 dienos įvykiai mus stipriai supriešino... Tai vis saviėdos rezultatas. Po to spruko, kas į Vilnių, kas į Kauną, Alytų. Anksčiau kaime ir apylinkėse buvo 30 gerų ūkių, dabar liko tik vienas. Ir keletas išlikusių senukų ir iš kitur atsikėlusių žmonių trobų... Sodybos išparduotos, šešios likviduotos. Porą kartų per metus apsilankome mečetėje, susitinkame laidotuvėse. Parapijos namas vienišas šviečia langais. Nemielas nei senimui, nei jaunimui. Aplankome senolių kapus, nubraukiame ašarą praedami kadaise vaikščiotais takais. Susitikę nuleidžiame akis. Ar atgimsime kada? Ar atgausime pasitikėjimą?

Yra vizija. Reikalingas atviras dialogas. Atgimimui reikalingos fizinės, materialinės, moralinės bei dvasinės daugumos pastangos.

Radijo laida dėl pranašo Muhammado karikatūrų

Š. m. vasario 6 d. LTBS pirmininkas dr. Adas Jakubauskas dalyvavo „Žinių radijo“ laidoje „Apskritas stalas“, kurią vedė žurnalistas Aurimas Perednis. Laida buvo skirta įvykiams pasaulyje, prasidėjusiems po pranašo Muhammado karikatūrų išspausdinimo Danijos ir Europos laikraščiuose.

Laidoje taip pat dalyvavo savaitraščio „Veidas“ leidėjas Algimantas Šindeikis. Telefonu savo mintimis pasidalijo Politikos mokslų ir tarptautinių santykių instituto docentas Egdūnas Račius. Pagrindinė laidos dalyvių mintis buvo ta, kad pagarba religiniams jausmams – vienas svarbiausių demokratijos principų. Religija – tai daugelio žmonių sielos pagrindas, todėl tokio pobūdžio karikatūros, kurios užgauna daugiau kaip milijardo žmonių jausmus, yra neleistinos normalioje visuomenėje. Karikatūrų paviešinimą laidos dalyviai įvertino kaip žurnalistinį chuliganizmą, neturintį nieko bendra su žodžio laisve. „Veido“ savaitraščio leidėjas Algimantas Šindeikis karikatūrų paskelbimą Danijos dienraštyje „Jillands – Posten“ ir vėlesnius perspausdinimus Europos ir pasaulio (dalinai Lietuvos) spaudoje pavadino „žurnalistiniu bukumu“ ir pasakė, kad jo žurnale publikuoti tokias karikatūras būtų neįmanoma.

„LT“ informacija

*Istorijos puslapiai***AUKSO ORDA IR JOS VALDOVAI**

Straipsnis parengtas pagal Ravilio Amirchano knygą „Aukso Orda ir jos valdovai“, išleistą Kazanėje 2003 m. (Tęsinys, pradžia Nr. 9-10(80-81), 11(82), 1(84), 2(85), 4(87), 1(90).

Murza Mamajus

Aukso Ordoje po Džanibeko mirties, o ypač po Birdibeko žūties prasidėjo suiručių ir bruzdėjimų periodas, kurį rusų istorikai vadina „didžiuoju nerimu“. Su Birdibeko pasitraukimu nuo istorijos arenos praktiškai neliko Džučido, verto užimti chano sostą. Šiomis sąlygomis daugelis emyrų ir ulusbekų sodindavo į sostą jiems tinkamus Čingizidus ir per juos valdė šalį. Šie valdovai kariavo vienas su kitu, kartkarčiais užgrobdami valstybės sostinę. Nuo 1360 iki 1380 metų Sarajuje pasikeitė 14 chanų. Daugelio vardai išliko tik ant jų valdymo laikais kaldintų monetų. Aukso Orda po truputį skilo, dalijosi į daugelį dalių. Vieną tokių dalių valdė chanas Abdula, į sostą iškeltas murzos Mamajaus – mirusio chano Birdibeko žento. Tačiau reali valdžia, žinoma, priklausė pačiam murzai. Mamajus buvo temniku, t.y. vadovavo dešimtūkstantinei kariuomenei ir ne kartą rodė drąsą ir vyriškumą. Į Sarajų pas chaną Miuridą Maskvos didžiojo kunigaikščio jarlyko atvyko Dmitrijus, tačiau chanas paskyrė jį Vladimiro kunigaikščiu. Tuo pačiu metu murza Mamajus tam pačiam Dmitrijui chano Abdulos vardu davė kitą jarlyką. Chanas Miuridas, sužinojęs apie šį įvykį, Vladimiro kunigaikščiu paskyrė kitą Dmitrijų – iš Suzdalės. Šis įvykis įrodo buvus visišką valstybės valdymo anarchiją. Tauta dažnai net nežinodavo, kas iš tiesų yra chanas.

Naudodamiesi sūriute ir centralizuotos valdžios susilpnėjimu, rusų kunigaikščiai ėmė puldinėti įvairius valstybės ulusus. 1370 metais kunigaikštis Dmitrijus Konstantinovičius su sąjungininkais suorganizavo žygį į Bulgaro miestą, kurio gyventojai atsipirko gausiomis dovanomis. 1376 metais didysis Maskvos kunigaikštis taip pat žygiavo į Bulgariją, apgulė Kazanę. Norėdami išvengti katastrofos besiginantieji priversti buvo sumokėti 5000 rublių (tais laikais – milžiniška suma). Kiek anksčiau, 1374 metais, novgorodiečiai nužudė murzos Mamajaus pasiuntinius, sunaikino jų 1500 žmonių sargybos dalinį.

Mamajus, kaip faktiškas Aukso Ordos valdovas, ėmėsi atsakomųjų veiksmų. 1377 metais jis žygiui į Maskvą pasiuntė didiką Arabšachą. Tačiau Maskvos kariuomenė išsisuko nuo mūšio ir ėmė bėgti. Arabšachas pasuko link Nižnij Novgorodo ir jį sudegino. Po ordiečių pasitraukimo rusų kunigaikščiai surengė žygį pas mordvius ir padarė ten didelių nuostolių. Murza Mamajus, norėdamas atkeršyti Maskvos kunigaikščiu Dmitrijui už mordvių nuniokojimą,

Murza Mamajus

pasiuntė savo karo vadą Begičių, tačiau šis Riazanės žemėje prie Vožos upės patyrė pralaimėjimą (1378).

Po pralaimėjimo prie Vožos upės murza Mamajus nutarė sukurti stiprią kariuomenę, sudarytą didžiąja dalimi iš samdinių: čerkesų, armėnų, genujiečių ir t.t. Vienu metu jis sudarė sąjungą su Lietuvos kunigaikščiu Jogaila, kad kartu galėtų pulti Maskvą. Visos šios aplinkybės atvedė prie mūšio, istoriografijoje pavadinto Kulikovo mūšio vardu. Deja, Jogaila su savo kariuomene nespėjo atžygiuoti į mūšio vietą numatytu laiku.

Kulikovo mūšis prasidėjo 1380 rugsėjo 8 dieną 12 valandą dienos prie nedidelės upės Nepriadvos (Dono intakas). Mūšio pradžioje persvara buvo ordiečių pusėje. Netgi buvo momentas, kai jie galėjo atkeršyti rusų pulkus nuo Dono. Tačiau murza Mamajus nesugebėjo pasinaudoti proga. Rusų pėstininkai krito kaip šienaujama žolė. Atrodė, kad tuoj ordiečiai nugalės rusus. Šiuo kritiniu momentu kunigaikštis Dmitrijus metė į mūšį pasaloje buvusį pulką. Tai nulėmė mūšio eigą – nusilpusios eilės gavo pagalbą, ir rusai pradėjo bendrą spaudimą. Samdyta murzos kariuomenė sumišo, pamaniusi, kad prie rusų prisijungė naujos jėgos, ir ėmė bėgti. Dėl milžiniškų nuostolių rusai nesivijo bėglių. Pergalė jiems kainavo per daug brangiai.

Šiame grandioziniame mūšyje abiejų pusių netektys siekia 200 tūkst. žmonių. Žuvo daug kunigaikščių ir bajorų. Žuvusiųjų kūnai plaukė upe 10 varstų. Už šią pergalę kunigaikštis Dmitrijus tautoje buvo pramintas Doniečiu.

Tačiau Mamajus buvo stiprus ir jis neatsisakė tolimesnės kovos su Maskva. Surinkęs naują kariuomenę iš vietinių Džučio Uluso tautų, jis sumanė atkeršyti

Dmitrijui. Tuo pat metu murza sužinojo, kad Sarajuje į sostą atsisėdo chanas Tochtamyšas ir visi didikai pripažino jo valdžią. Kai pas Mamajų nuo naujojo chano atėjo pasiuntinys su reikalavimu paklusti, šis atsisakė pripažinti Tochtamyšo valdžią. Todėl prie žymiosios Kalkos upės įvyko didelis mūšis tarp Tochtamyšo ir Mamajaus. Murza Mamajus patyrė skaudų pralaimėjimą ir, paėmęs savo šeimą ir turtus, pasitraukė į Krymą, Kafos miestą (dabar – Feodosija).

Šiame mieste gyvenantys genujiečiai iš pradžių su pagarba priėmė nelaimėlių murzą, tačiau vėliau jį išdavė, nužudė jį patį ir visus jo sekėjus, o turtus pasidalijo (1380). Taip baigėsi drąsaus, nepaprastai veiklaus, palikusio ryškų pėdsaką Aukso Ordos istorijoje, tačiau ypač nelaimingo temniko Mamajaus gyvenimo kelias.

Vėlesnis laikotarpis

Skirtingai nei Mamajus, Tochtamyšas buvo Čingizidas, turintis teisę užimti Aukso Ordos sostą. Per vieną iš suiručių jis bėgo iš Sarajaus ir rado prieglobstį Samarkande pas žymųjį emyrą Aksak Timūrą (Tamerlaną). Aksak Timūras, norėdamas panaudoti Čingizidą Tochtamyšą savo politiniams tikslams, jį globojo, leido užimti pačias aukščiausias pareigas. Taip su galingojo emyro pagalba Tochtamyšas paėmė Sygnako miestą ir paskelbė save Ak Ordos valdovu. Sužinojęs apie murzos Mamajaus pralaimėjimą Kulikovo mūšyje jis nusprendė pasinaudoti situacija. Palaikomas Aksak Timūro, norinčio savo valdžią išplėsti į Aukso Ordą, Tochtamyšas grįžo į Sarajų ir užėmė chano sostą.

Po kiek laiko, jausdamas, kad turi Aksak Timūro palaikymą, Tochtamyšas nusprendė gražinti rusų kunigaikščiams Aukso Ordos valdžią. Šiuo tikslu jis nusiuntė Ak Chodžą su 700 karių į Maskvą ir pareikalavo iš rusų kunigaikščių atvykti pas jį nusilenkti. Tačiau Ak Chodža grįžo tuščiomis. Didysis Maskvos kunigaikštis Dmitrijus Donietis, nusipelnęs Kulikovo mūšyje, jau nepanoro paklusti chanui. Bet Tochtamyšas norėjo parklūpyti ant kelių Dmitrijų Donietį. 1382 metais, praėjus dviems metams po Kulikovo mūšio, jis susiruošė į žygį. Nižnij Novgorodo ir Riazanės kunigaikščiai visiškai sutriko ir net nemanė priešintis. Jie netgi padėjo chanui. Sužinojęs, kad Tochtamyšas artinasi, Dmitrijus Donietis pasidavė panikai. Jėgų priešintis jis neturėjo, nes beveik visa jo kariuomenė žuvo Kulikovo mūšyje. Todėl jis, prisidengdamas kariuomenės rinkimu, paėmęs savo šeimą, skubiai pasišalino iš Maskvos. Kai Tochtamyšas paėmė Serpuchovą, Maskvoje prasidėjo neregėta panika, padėgimai, plėšimai, ba-

Tochtamyšas medžioklėje su sakalu.

das. Rugpjūčio pabaigoje prie Maskvos prasidėjo mūšis tarp ordiečių ir rusų. Rugpjūčio 26 dieną chano karo vadai, Nižnij Novgorodo kunigaikščio Dmitrijaus sūnūs kartu su Maskvos kunigaikščio Dmitrijaus Doniečio giminėmis kreipėsi į apsuptus Maskvos gyventojus su pasiūlymu nutraukti pasipriešinimą ir sutikti Tochtamyšą kaip savo valdovą su duona ir druska. Maskviečiai atidarė vartus, gynėjai ir dvasininkija išėjo pasitikti chano.

Rusų šaltiniai pasakoja, kad atsitiko štai kas: kai tik vartai buvo atidaryti, ordiečiai plūstelėjo į miestą ir prasidėjo gyventojų žudynės, gaisrai ir pogromai. Jei tai tiesa, priežasties, be abejonės, reikėtų ieškoti kokioje nors provokacijoje ar dalies gyventojų pasipriešime, nepaisant abiejų pusių susitarimo nieko neliešti.

Paėmęs Maskvą, chanas Tochtamyšas dar užėmė Vladimirą, Perejaslavį, Jurjevą, o Tverės kunigaikščiui už ordiečiams padarytas paslaugas ir chanui atsiųstas dovanas buvo suteiktas kunigaikščio jarlykas. Vėliau chanas su kariuomene grįžo į Ordą. Išėjęs ordiečiams, kažkur slapstęsis Dmitrijus Donietis vėl grįžo į Maskvą. Rusijos sostinė tomis dienomis atrodė liūdnei: daugelis namų buvo sudeginta ar sugriauta, sveikas liko tik Kremlius ir jo bokštai. Išvydęs sugriautą savo miestą, kunigaikštis smarkiai nu-

liūdo, vėliau liepė skubiai palaidoti žuvusiųsius ir imtis miesto atstatymo.

Reikia manyti, kad ši Maskvos nelaimė įvyko dėl Kulikovo mūšio. Jeigu kunigaikštis Dmitrijus tada būtų priėmęs murzos Mamajaus sąlygas, gali būti, kad niekas nebūtų girdėjęs apie Tochtamyšą. O dabar, užuot mokėjęs duoklę Mamajui, ją teko mokėti Tochtamyšui, kuris, be to, dar ir padarė Maskvai didelių nuostolių. Tokiu būdu po Maskvos nusiaubimo 1382 metais Rusia vėl tapo valdoma Aukso Ordos. Pergalė Kulikovo lauke prarado reikšmę.

Matydamas apgailėtiną Maskvos ir didžiojo kunigaikščio padėtį, Tverės kunigaikštis Michailas išsiuntė savo sūnų Aleksandrą į Ordą prašyti Tochtamyšo jarlyko, leidžiančio būti kunigaikščiu Vladimire ir Novgorode. Dmitrijus Donietis taip pat nulenkė galvą prieš chaną ir su dovanomis bei lydima bajorų išsiuntė savo sūnų į Ordą. Tų pat metų vasarą į Maskvą nuo Tochtamyšo atvyko Karača murza, tuo labai nudžiugindamas Dmitrijų Donietį.

Pajutęs jėgą Tochtamyšas prarado budrumą ir ėmė ignoruoti savo buvusio globėjo Aksak Timūro interesus, ne kartą įeidamas į šio grėsmingo valdovo valdas. Taip 1385 metais chanas Tochtamyšas su 100 tūkstantine armija suorganizavo žygį į Azerbaidžaną, paėmė Tebrizo miestą, kuris faktiškai buvo valdomas Aksak Timūro. Tai buvo karo tarp Tochtamyšo ir Timūro priežastis.

Tuo metu Maskvoje eidamas 39 metus mirė Dmitrijus Donietis (1389).

Kunigaikščiu buvo paskirtas jo sūnus Vasilijus, gavęs jarlyką iš Tochtamyšo. Vasilijus paprašęs gavo papildomas teises plėsti ir stiprinti Maskvos kunigaikštystę. Tokiu būdu Vasilijus grįžo į Maskvą gavęs žymių nuolaidų iš chano.

Chano nuolaidumas turėjo priežastį – tuo metu susidarė nepalanki padėtis aplink Aukso Ordą. Tuomet jau buvo žinomi Aksak Timūro ketinimai eiti į Ordą, todėl Tochtamyšas, bijodamas atsidurti tarp dviejų ugnių, turėjo palaikyti gerus santykius su kunigaikščiu Vasilijumi.

1391 metais įvyko garsus mūšis prie

Kondurčios upės (šalia šiolaikinių Samaros). Nepaisant to, kad pradžioje sėkmė lydėjo Tochtamyšą, dėl jo karių išdavystės pačiu svarbiausiu momentu Aksak Timūras laimėjo mūšį. Tačiau lemiamas mūšis tarp šių dviejų

valdovų įvyko prie Tereko upės 1395 metais. Šių įvykių liudininkai rašė, kad žmonių kraujas liejosi upėmis. Mūšio metu persvara buvo tai vienoje, tai kitoje pusėje, tačiau po ištisas tris dienas trukusios kovos pergalę vėl laimėjo Aksak Timūras. Vėliau prasidėjo istorijoje dar neregėtos žmonių žudynės, Aukso Ordos siaubimas ir niokojimas. Aukso Orda tuomet atrodė kaip kapinės. Tai buvo kažkada galingos valstybės pabaiga. Niokojamasis Aksak Timūro žygis darė įtaką rusų žemių atgimimui ir vėlesniam Rusijos imperijos atsiradimui (buvusios Aukso Ordos bazėje).

Kai Sarajus, Chadžitarchanas, kiti miestai buvo sugriauti iki pamatų, ištuštėjo Džučio Uluso teritorijos, visos rusų kunigaikštystės tarsi atsikvėpė, tikėdamosios Rusijos atgimimo ir išsivadavimo iš priklausomybės nuo chanų. Didysis Maskvos kunigaikštis nei pats vykdavo pas chaną, nei siūsdavo pas jį savo žmones. Situacija kardinaliai pasikeitė: niekas jau nebijojo Ordos, o apie mokesčių mokėjimą negalėjo būti net kalbos.

Aksak Timūrai išėjęs iš Džučio Uluso, Tochtamyšas sugebėjo surinkti šio kariuomenę ir grįžo į sugriautą Sarajų. Pradėjęs sostinės atstatymą, Tochtamyšas priminė kaimyninėms tautoms savo valdžią. Tačiau tuomet jam pasipriešino kitas chanas – Timūras – Kutlugas. Tochtamyšas neturėjo pakankamai jėgų priešintis, todėl jis su savo sekėjais pasuko Lietuvos pusėn.

Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas mandagiai priėmė išvarytą chaną, jo valion perleido Lydos miestą. Adapta- vęsis naujoje vietoje Tochtamyšas paprašė Vytauto karinės paramos, kad galėtų susigrąžinti valdžią Sarajuje ir sėkmės atveju pažadėjo kunigaikščiui daug gėrybių. Vytautas surinko didelę kariuomenę ir išsiruošė į žygį prieš chaną Timūrą – Kutlugą. Vorkslos mūšyje 1399 metais Tochtamyšo ir Vytauto armija buvo sumušta Idegėjaus kariuomenės.

Po pralaimėto mūšio Tochtamyšas kurį laiką klajojo stepėse. Bandydamas susigrąžinti sostą ne kartą kariavo su Sarajaus chanais. Tačiau bandymai nedavė rezultato. Galiausiai viename mūšiu netoli Tiumenės jį nukovė tas pats murza Idegėjus, tada Aukso Ordą valdžiusio chano Šadibeko (1404 arba 1407 metais) karo vadas. Chanas Tochtamyšas savo amžininkų atmintyje išliko kaip stiprus, išvalgus ir veiklus valdovas. Tačiau jam beviltiškai nesisekė gyvenime.

Tochtamyšo darbą pratęsė jo sūnūs, kurie daugelį metų kovojo su Idegėjumi, kad susigrąžintų Sarajaus sostą.

(Bus daugiau)

Mūšis prie Vorsklos.

Musulmonų sąjunga - laiko šauksmas Europoje

2005 m. gegužės mėn. Stambule įkurta Europos musulmonų sąjunga. Šiuo metu ji jungia 15-os Europos šalių, tarp jų Vokietijos, Rusijos, Šveicarijos, Didžiosios Britanijos, Ispanijos ir kt., musulmoniškąsias bendruomenes. EMS prezidentu išrinktas Andreas Riegeris (Vokietija), jos garbės pirmininku išrinktas Turkijos parlamento deputatas, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Parlamentinės asamblėjos vicepirmininkas Nevzatas Jalyntašas. EMS Tarybos nariais išrinkti Italijos musulmonų religinės bendruomenės vicepirmininkas Jachja Pallavičinis, Anglijos parlamento lordų rūmų narys Nasiras Achmedas, RMA akademikė, Korano prasmų vertėja į rusų kalbą Valerija Porochova.

Islama, kaip pagrindinę konfesiją, išpažįsta 70 milijonų Turkijos piliečių, per 20 milijonų Rusijos Federacijos piliečių ir dar apie 20 milijonų Europos piliečių Prancūzijoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Bosnijoje- Hercegovinoje, Albanijoje, Kipre.... Akivaizdu, jog EMS sudaro stambią organizuotą jėgą. Jos nariai bendradarbiauja tarpusavyje, keičiasi informacija ir aktyviai kovoja prieš ekstremizmą ir terorizmą.

Vienas iš svarbiausių Europos musulmonų sąjungos tikslų yra nustatyti gilų bendradarbiavimą ir tarpusavio supratimą tarp atskirų Europos religinių konfesijų - krikščionybės, judaizmo, islamo, budizmo. Ryškus tokio bendradarbiavimo pavyzdys yra tūkstantmetį nuo savo įkūrimo švenčianti Kazanė. Jos Kremliuje greta yra didžiausia Europos mečetė Kul Šariff, talpinanti vienu metu apie 5 tūkstančius tikinčiųjų, ir stačiatikiškasis „Prisikėlimo“ soboras su Kazanės Dievo Motinos ikona, kurią į namus prieš savo mirtį sugrąžino Kazanėi popiežius Jonas Paulius II.

Manau, jog EMS - tai tas orientyras, kurio šiuo metu reikia siekti Lietuvos musulmonų religinei bendruomenei, kuri dabar, deja, merdi. Su šia organizacija turi būti susijęs mūsų religinis ir dvasinis atgimimas (o gal visiškai neišmirimas), tradicijų atnaujinimas ir pritaikymas šiems laikams, su ja turi būti susijusi kalba apie mečetės atgaivinimą mūsų respublikos sostinėje, religinės spaudos organizavimas ir dar daugybė priemonių.

Gal kiek užgaudamas mūsų muftiją, musulmonų religinės bendruomenės Tarybą, norėčiau čia pabrėžti, jog atėjo laikas naujiems rinkimams, naujam pokalbiui apie mūsų konfesines problemas. Apie tai būtina kalbėti ir manau, jog dar 2005 m. rudenį muftijus R.Krinickis sukvies Lietuvos musulmonų sąjungos ataskaitinę konferenciją. Ten būtina atlikti esamos situacijos analizę ir rasti savo organizacijos gelmėse jėgų naujam kokybiniam šuoliui. Tai būtų atsinaujinimo pradžia ir parengiamasis etapas stojant į Europos musulmonų sąjungą.

Gerb. Liubove Chaleckiene!

Upių pradžios – tai dugno skaidrumas,
O nuo aukštupio toldamos upės gilėja.
Po žydėjimo meto ateina brandumas,
Pusė amžiaus – žmogaus jubiliejus.

Pusė amžiaus – vidudienis šiltas,
Pusė amžiaus – pats jausmo gilumas.
Pusė amžiaus – dar noris pakilti
Į svajonių žvaigždėtą rūmą.

Te ilgai tas vidudienis tęsiasi,
Ir gyvenimą myli širdis kaip mylėjus,
Tegu dienos išaušta prasmingos,
Pasitinkant naujus jubiliejus.

*Su jubiliejum Jus sveikina
Varėnos rajono totorių draugija.*

2006 m. vasario 16 d. sulaukus garbingo 90 metų jubiliejaus, nuoširdžiai sveikiname **Silvestrą Jakubauską** iš Širvintų rajono Zibalų kaimo. Gerbiamas dėde, linkime Jums stiprybės ir neblėstančios energijos dar ilgus metus.

*Juozo Jakubausko šeima iš Alytaus
Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga*

Alytaus apskrities totorių bendruomenė ieško šeimos iš tautiečių tarpo Raižių mečetės, bendruomenės namo bei jų aplinkos priežiūrai. Bendruomenės name yra sudarytos visos būtinos sąlygos šeimai gyventi.

Išsamesnę informaciją galima gauti telefonais 8-315-21900 arba 8-686-56801 pas bendruomenės pirmininką Ipolitą Makulavičių arba bendruomenės taryboje.

Alytaus apskrities totorių bendruomenė

Gerb. Emilija Razvinačiene!

Nuoširdžiai sveikiname 70-ojo gimtadienio progą.

Greit prabėgo dienos kupinos darbų ir svajonių. O šių metų kovas atnešė gražią Jūsų šventę. Džiaugiamės kartu su Jumis ir linkime būti visada sveikai ir laimingai dar ilgus gyvenimo metus.

Varėnos rajono totorių draugija

Senjorų klubo susitikimas

Vasario 10 d. Ašure bairamo proga Tautinių bendrijų namuose Vilniuje, Raugyklos g. 25 įvyko Senjorų klubo susitikimas. Jame dalyvavo apie 35 žmonės. Buvo juntama šventės atmosfera: visi atėję su savimi atsinešė vaisių, iš kurių buvo serviruotas puošnus stalas. Susirinkusiems buvo pademonstruotas dokumentinis filmas apie Lietuvos totorių bendruomenę „Murzų ainiai Lietuvos žemėje“. Antroje renginio dalyje įvyko koncertas, kurį pristatė žinomi Vilniuje muzikantai bei savo eiles skaitė poetai Grigorijus Počujevas ir Liubovė Antonova.

Kitas Senjorų klubo susirinkimas įvyks š. m. kovo 24 d. 15 val.

Lietuvių fotografai

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio m.

Redakcijos adresas:
Totorių g. 6, Kaunas

ISSN 1822-2072

Steigėjai: Romualdas Makaveckas, Galim Sitdykov, Adas Jakubauskas
Leidėjas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Vyr. redaktorius: Galim SITDYKOV ☎ 8-37-760816, El.p. galsit@delfi.lt

Redaktorius: Adas JAKUBAUSKAS ☎ 8-5-2605869, mob.8-682-72328

Ats. sekretorius: Jonas RIDZVANAVIČIUS ☎ 8-37-736802, El.p. jonridz@ktu.lt

Lietuvių kalbos stilistė: Jūratė ČIRŪNAITĖ ☎ 8-37-227326

Apžvalgininkas: R. MAKAVECKAS ☎ 8-37-390 641, El. p. Makaveckas@takas.lt

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. Tiražas - 500 egz.
Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.